

Overcome werkblad tegen geweld

Colofon: *Overcome* is een werkblad voor gemeenten en parochies met het oog op het door de Wereldraad van Kerken uitgeroepen Oecumenisch Decennium 2001-2010 'To Overcome Violence' en verschijnt twee keer per jaar in het blad Vredesspiraal.

Overcome is een initiatief van de werkgroep Kerken van Kerk en Vrede
eindredactie: sjon donkers

islam en vrede

Johan Meuleman

Evenals joden elkaar met "shalom" begroeten, groeten moslims elkaar met "al-salam alaykum": "vrede zij met u". Dat geeft al aan dat vrede een belangrijke plaats in de islam inneemt. Zelfs de naam van de godsdienst, "islām", is verwant aan het Arabische woord voor vrede, "salam". Sommige deskundigen herleiden de term op een instelling uit de Arabische stammenmaatschappij van vóór de islam: na een conflict om bijvoorbeeld weidegrond gaf de ene stam zich aan de andere over en verwierf daarvoor vrede en bescherming. "Islam" zou dan zoiets als "overgave in vrede" betekenen, waarbij het dan echter ging om de overgave aan Allah, de enige ware God.

simplificaties

Overgave en vrede derhalve nauw met elkaar verbonden. Het begrip overgave aan God bestaat ook in andere godsdiensten, zoals het christendom, en heeft daarin een positieve betekenis. Sommige critici van de islam leggen het Arabische begrip echter uit als slaafse overgave aan dubieuze tradities door mensen die zelfstandig en rationeel nadenken principieel afwijzen. De film *Submission* van Ayaan Hirsi Ali en wijlen Theo van Gogh is een recent voorbeeld van een dergelijke interpretatie.

De houding van de islam en moslims tegenover vrede verdient echter nadere aandacht, aangezien ook in dezen zeer kritische opvattingen de ronde doen. De islam is meer dan 1400 jaar geleden ontstaan en heeft zich vervolgens op allerlei gebieden en onder ver uiteen liggende volkeren ontwikkeld. Wie de leer of praktijk van de islam in een paar woorden wil samenvatten, komt daarom al gauw tot ongenueanceerde simplificaties.

Een aantal auteurs heeft de verbreiding van de islam voorgesteld als een serie gewelddadige rooftochten van buitzichtige Arabische stammen. Muhammad, de profeet van de islam, wordt daarbij als een meedogenloos krijgshoofd gesteld tegenover personen als Jezus of Boeddha, die in een leven van eenvoud vreedzaam hun boodschap verspreiden. Moslims hebben

Bruggen bouwen

"Geloven is als een rivier. Je kunt niet tegelijk op meerdere rivieren varen. Ieder bevaart zijn of haar eigen rivier. Maar we weten van elkaar dat alle rivieren in één zee uitmonden," aldus een van de deelnemers aan een gespreksgroep van jongeren met uiteenlopende religieuze achtergronden in het huis van bewaring zoals beschreven door Gerben Kozijn. Een mooi beeld om een gesprek mee te beginnen. Want de bedoeling van deze *Overcome* - niet voor niets een *werkblad* voor gemeenten en parochies - is om gesprekstof te leveren, die vervolgens leidt tot concrete plannen in uw woon- en/of werkomgeving. Belangrijk daarbij is dat we weten waar we over praten. Johan Meuleman geeft wat dat betreft heldere uitleg over begrippen in de islam waarover nogal eens misverstanden bestaan, ook binnen de moslimgemeenschap zelf. De gespreksvragen, ideeën en suggesties zijn zoals altijd bedoeld als hulpmiddelen of handvatten om gemeenteleden en parochianen 'om de tafel' te krijgen om te spreken over vrede en geweld in deze wereld en deze tijd. Want dat blijkt - zacht uitgedrukt - niet een vanzelfsprekend thema in kerken, terwijl door zowel politici als theologen aangegeven wordt dat een interreligieuze dialoog een belangrijke bijdrage kan leveren voor wereldvrede. Wat willen we nog meer? Daarom de suggestie om de resultaten van uw gesprekken aan ons door te geven zodat wij ze in het komende nummer als nieuwe ideeën kunnen doorgeven aan anderen.

daartegenover de nadruk gelegd op de snelle verbreiding van een boodschap die rechtvaardigheid en vrijheid bracht aan onderdrukte volkeren. De waarheid ligt in het midden.

goed lezen ...

Wat de leer van de islam betreft heeft een aantal personen gewezen op een tegenstelling die zou bestaan tussen een groep koranverzen die tot vrede en respect tegenover anderen - inclusief niet-moslims - oproepen, en andere koranverzen die de moslims zouden verplichten alle niet-moslims gewelddadig te bestrijden totdat ze zich tot de islam bekeerd hebben. Moderne islamitische schriftgeleerden, zoals Mahmud Shaltut, rector van de al-Azhar-universiteit in Cairo van 1958 tot 1963, hebben erop gewezen dat het los van elkaar en uit hun verband lezen van koranverzen tot tal van onjuiste en tegenstrijdige conclusies kan leiden. Volgens Shaltut leert een correcte lezing van de koran en overleveringen met betrekking tot de Profeet Muhammad dat alleen met geweld tegen niet-moslims opgetreden mag worden, indien zij zich vijandig opstellen tegenover de islam. Deskundigen zoals de Nederlandse islamkenner Ruud Peters hebben er bovendien op gewezen dat de diverse opvattingen van moslims in dit soort kwesties in grote mate bepaald worden door concrete omstandigheden en conflicten.

Hetzelfde geldt voor het begrip jihad. Dat woord kan het best met "inspanning" of "strijd" voor het geloof vertaald worden. De kwestie is: strijd in welke zin en met welk doel? Hoewel de term in vroegere islamitische teksten vooral wordt gebruikt in verband met gewapende strijd tegen tegenstanders van de islam en de islamitische gemeenschap, hebben recente moslimgeleerden erop gewezen dat gewapende strijd slechts een gedeelte van de wijde betekenis van het begrip jihad uitmaakt en dat jihad in de zin van zelfverbetering van de gelovige moslim veel belangrijker is. Discussies over en verschillen van interpretatie van het begrip jihad zijn onderdeel van de algemenere problematiek van de houding van islam tegenover vrede. De overgrote meerderheid van moslims is van mening dat het ontwikkelen en onderhouden van vreedzame relaties met anderen - moslims en niet-mos-

lims, burens en andere volkeren - in het eigen belang zijn en - mede daarom ...! - in overeenstemming met de fundamentele principes van de islam.

afstand nemen van vooroordelen

Slechte ervaringen uit het verleden, die voortleven in de collectieve herinnering en verbeelding van groepen mensen, hebben grote invloed op de wijze waarop die gemeenschappen in de huidige tijd tegenover elkaar staan. Een oplossing van de eigenlijke bron van conflicten, serieuze studie van de eigen en andermans godsdienstige leer en traditie, alsmede de concentratie op gemeenschappelijke waarden en belangen zijn de aangewezen weg om afstand te nemen van ingewortelde vooroordelen.

Besprek met elkaar of het in uw gemeente mogelijk is een gesprek met elkaar aan te gaan over de hier genoemde weg om afstand te nemen van ingewortelde vooroordelen

Ter afsluiting enkele woorden over vrede en geweld dichtbij, in de familiekring. Bekend - en voor sommigen berucht - is het volgende koranvers:

En degenen [van uw echtgenotes], van wie gij ongehoorzaamheid vreest, wijst haar terecht en laat haar in haar bedden alleen en slaat/tuchtigt [het laatste woord wordt op uiteenlopende wijzen vertaald] haar. Als zij u dan daarna gehoorzamen, zoek geen weg tegen haar. Waarlijk, God is Verheven, Groot. (hoofdstuk al-Nisā' - De vrouwen -, 34).

Een aantal niet-moslims en moslims leest het vers als een bevestiging dat de islam mannen toestaat hun vrouwen te slaan. De meeste koranexegeten leggen er echter juist de nadruk op dat het slaan van echtgenotes helemaal aan het einde van een lang vers komt, als allerlaatste stap - als een stap die ten diepste niet bij de islam past. De laatste interpretatie wordt ondersteund door het voorbeeld van de Profeet Muhammad, die met respect en liefde tegenover zijn vrouwen optrad.

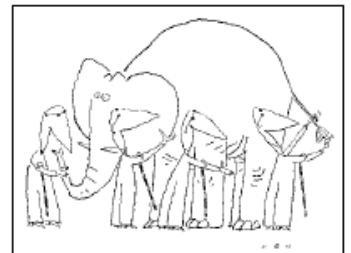
geloof als bron van inspiratie

Ook in deze aangelegenheid dient de koran en het voorbeeld van de profeet beschouwd te worden als

een bron van inspiratie op een lange weg vanuit een maatschappij vol bijgeloof en onderdrukking naar een samenleving van onderling respect en vrede, voorbij de grenzen van de eigen stam of geloofsgemeenschap. Die weg is tot op heden niet afgelopen en onderweg zijn de nodige fouten gemaakt.

Dr. J.H. Meuleman doceert in Oxford en is voorzitter van het bestuur van de Stichting Islamitische Universiteit van Europa

* Bespreek met elkaar hoe het artikel u heeft 'geholpen' in uw beeldvorming t.a.v. de islam.
* Herkent u in uw eigen traditie ook verschillende manieren van bijbelgebruik t.a.v. vrede en geweld? (tip: In het boekje 'In eigen boezem' wordt ook de nodige aandacht gegeven aan (misbruik van) bijbelgebruik)

Vier blinden staan om een olifant heen en betasten ieder een deel van het dier. Degene die voor de slurf staat denkt dat hij een slang in z'n handen heeft. De blinde die bij de staart staat denkt een bezem te voelen. Degene bij de oren denkt een stuk leer in handen te hebben en degene voor een poot denkt dat ze een boomstam vast heeft.

In overleg moeten ze bepalen wat er nu tussen hun in staat. Ze moeten achter de waarheid komen. Ze hebben echter allemaal een deel van de waarheid gevoeld. Gezamenlijk moeten ze op zoek gaan naar de ware aard van het voorwerp, naar de 'waarheid'.

* Bespreek hoe u bovenstaande illustratie van Len Munnik uit 'In eigen boezem' kunt toepassen in uw gesprek naar aanleiding van het thema 'bruggen bouwen'

de kloof overbruggen

Als Protestants Geestelijk Verzorger ben ik verbonden aan een Penitentiële Inrichting en een Rijks Inrichting voor Jongeren. In beide werkplekken heb ik te maken met religieuze verschillen. Tegen de achtergrond van de recente maatschappelijke gebeurtenissen en onrust op het gebied van het gesprek tussen Moslims en christenen wordt de vraag spannend hoe zich dit verhoudt in een gesloten setting als een gevangenis of Huis van Bewaring. Ik wilde beginnen met een impressie van een viering.

een kaars als verbinding

Eén voor één komen ze het Stiltecentrum binnen. Sommigen schuchter, anderen breeduit lachend. We bereiden ons voor op een viering in het Huis van Bewaring. Het is afwachten wie er vandaag onder mijn gehoor zitten. Een Huis van Bewaring lijkt vaak op een bonte duiventil. Iedereen wordt welkom geheten. Ook gemeenteleden uit de omgeving die met regelmaat de diensten mee vieren. Een kerkdienst is geen vanzelfsprekendheid binnen de muren. Veel jongens zijn vandaag voor het eerst, kijken onwennig om zich heen. Wellicht hebben ze nog nooit een kerk van binnen gezien. Of herinnert het ze aan iets van vroeger. Ik leg voor de duidelijkheid het verloop van dienst uit. Een half uur kerk, een half uur koffiedrinken. Dat laatste oogst altijd bijval.

Terwijl we het eerste lied zingen,

loopt Joshua naar voren. Hij steekt een kaars aan en slaat een kruisken. Als ik hem zie staan bij het offerblok, denk ik aan onze eerste ontmoeting, enige tijd geleden. Ik ben bij hem geroepen op cel. Wanneer we met zijn tweeën zijn, komt hij op zijn verhaal. Hij heeft geen oog dicht gedaan, de cel deugt niet. Er heeft zich iets afgespeeld in de cel, wat niet goed is. Dat "iets" belaaft hem. In de ogen van Joshua vertegenwoordig ik God, en wel speciaal een God die tegen deze krachten opgewassen is. Maar ik voel mij geen toevraaier. Ik zoek naar een manier om trouw te blijven aan mijn eigen geloof en traditie en toch dicht bij Joshua te staan. We besluiten zijn cel te "reinen". We gaan er van uit dat de kracht van God het boze de baas kan worden. Ook in zijn cel. Ik kom terug met een kleine huiskars uit het Stiltecentrum, een bakje met water en mijn ambtskleding. In de beslotenheid van de cel voelt het ritueel intens. We zijn met zijn tweeën tegenover iets onbekends en roepen God aan. Het licht van de kaars laten we schijnen in alle hoeken. We bidden samen enkele gebeden. Het water laten we zuiverend werken. Joshua komt tot rust. De kaars die Joshua tijdens deze dienst aansteekt is het een verbinding met onze eerste ontmoeting.

pitten voor een appelboom

Naast Joshua zit Brian uit Jamaica. Hij hoeft niet zo lang meer. Laatst wilde hij graag bellen met zijn broer in Georgetown. Terwijl hij het nummer opzoekt in zijn agenda, zie ik een appelpitje aan de binnenkant achter het plastic. Nieuwsgierig

vroeg ik naar de bedoeling van die appelpit. Hij vertelt zijn verhaal. Hoe hij benaderd werd om "iets" naar Nederland te brengen wat hem veel geld zou opleveren. In al zijn onervarenheid was het op Schiphol al direct mis. Het leverde een jaar cel op. De laatste tijd dacht hij vaak na over zijn toekomst. Als ongewenst vreemdeling zou hij na zijn detentie weer op het vliegtuig gezet worden. Om dezelfde armoede tegemoet te zien van waaruit hij destijds vertrokken was. Volgens Brian had God hem laten zien dat er een verandering moest komen in zijn leven. Daarom spaarde hij de appelpitten van de appels die bij de maaltijd verstrekt werden. Als hij thuis kwam, zou hij de pitten planten. Als de boom volgroeid was, zou hij de appels kunnen verkopen en zo de armoede te boven komen. De pitjes waren voor hem tastbare hoop. Als ik hem zie zitten, maakt zijn verhaal mij bescheiden in het praten over hoop.

geloof delen

Abdoel zegt en zingt niet veel dit uur. Het is voor hem voldoende om er bij te zijn. Hoewel hij wel eens moeite heeft met de afbeeldingen in de ruimte, ervaart hij toch dat hij ook in deze ruimte zijn geloof kan delen met ons. Allah is voor hem niet per definitie verbonden met de Moskee. Ook hier, in het Stiltecentrum van de Pl, weet hij Allah aanwezig.

Met elkaar vormen we binnen de muren een "gemeente" die bestaat uit Christenen, Moslims, Hindoestanen en ga zo maar door. De woorden die we gebruiken om het

Onnoembare te benoemen, zullen toegankelijk moeten zijn voor velen. Sidi, één van de deelnemers aan de gespreksgroep, bracht het als volgt onder woorden: "Geloven is als een rivier. Je kunt niet tegelijk op meerdere rivieren varen. Ieder bevaart zijn of haar eigen rivier. Maar we weten van elkaar dat alle rivieren in één zee uitmonden." Die zee was voor hem God. Zolang je dus niet bij elkaars rivier kunt komen, moet je wel respect hebben voor elkaars vaart, want uiteindelijk zul je bij elkaar komen.

Tijdens de gespreksgroepen over de verschillen in geloven en achtergronden wil het er nog wel eens heftig aan toe gaan. Een voorbeeld: negen jongeren tussen de 14 en 18 jaar waren bij elkaar en een aantal was erg verontwaardigd, want tijdens de gespreksgroep met de Imam hadden moslimjongeren de iconen aan de muur van het Stiltecentrum omgedraaid. Op mijn vraag of ze een idee hadden waarom de moslimjongeren de platen omgedraaid hadden, moesten 'mijn' jongeren het antwoord schuldig blijven. Ik stelde voor dat ik met de Imam contact zou opnemen en hen de volgende keer uitleg zou geven.

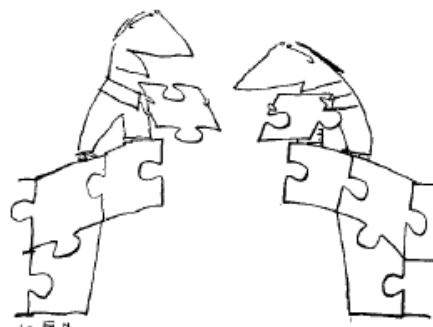
Het omdraaien van de afbeeldingen had te maken met het strikte beeldverbod dat in de Islam geldt. Ook wanneer een moslim of moslima thuis bidt, zal hij of zij de afbeeldingen die kunnen afleiden van het gebed afdekken of verwijderen.

Het had dus niks met disrespect voor het christendom te maken, maar met voorschriften vanuit de eigen achtergrond. Dit maakte duidelijk indruk en hiermee was voor hen het probleem uit de wereld.

De kloof overbruggen betekent dat je actief moet investeren in touwladders en hangbruggen. Die kunnen af en toe vervaarlijk schommelen.

Gerben Kozijn

Gerben Kozijn is protestants geestelijk verzorger in De Marwei in Leeuwarden en De Doggershoek in Den Helder.

ideeën met jongeren

Bruggen bouwen.

Je kunt op school, catechese of in een kerkdienst met kinderen of jongeren (letterlijk) een brug bouwen. Daarin kan je tot uitdrukking laten komen dat het nodig is om van twee kanten elkaar te benaderen om een afstand of kloof te overbruggen.

- op catechisatie: wil een brug stevig genoeg zijn om aan de overkant te komen moet hij aan voorwaarden voldoen. Bespreek iedere keer een stelling of vraag, en bij een gezamenlijk goedgekeurd antwoord kan er van twee kanten een nieuw blok geplaatst worden
- op school: bouw met Knex een brug tussen twee tafeltjes
- in de kerkdienst: naar aanleiding van een bijbelverhaal met de kinderen (of samen met volwassenen) een brug bouwen van bananendozen

Rondom de tafel: hutspot of couscous? De Moslim Studenten Vereniging Nijmegen en de Studentenkerk van de Radboud Universiteit Nijmegen hebben het initiatief ontwikkeld tot een serie maaltijden voor studenten van verschillende religieuze achtergronden.

Van synagoge tot moskee - een interreligieuze wandeling -

Een pelgrimstocht door je eigen stad. Met jongeren uit de verschillende religies loop je een parcours dat bijvoorbeeld een synagoge verbindt met een protestantse en een katholieke kerk, een pagode en een islamitisch centrum. Het is een oefening in luisterbereidheid en samen op weg gaan. De verschillende gastvrouwen - en heren geven een toelichting op het eigene van hun religie en presenteren (het unieke van) hun kerkgebouw of gebedsruimte, hun gemeenschap.

meer suggesties

Happy Ramadan: parochianen geven aan het begin van de Ramadan een wenskaart aan hun islamitische buur. De bedoeling is dat parochianen de wenskaart zelf overhandigen aan hun buur of hun kruidenier, slager, bakker. Zo zou de kaart een begin kunnen zijn van een gesprek over elkaars afkomst, familie, geloof...

Ontmoetingsavonden: organiseer ontmoetingsavonden waarin gelegenheid is voor informele ontmoeting tussen stads- of dorpsgenoten van autochtone en allochtone afkomst. Een gesprek over godsdiensten in ons land staat centraal, met als doel elkaar beter te leren begrijpen.

Versluierde taal: u kunt met de gelijknamige brochure (nr.8) van Kerk en Vrede een avond organiseren met een van de auteurs of met een andere deskundige.

Nederland - Bruggenland: zoals in het gelijknamige pamflet aangegeven, kunt u als allochtoon een koppel vormen met een autochtoon. Het NEAG (www.neag.nl) organiseert bijvoorbeeld een project waarin multiculturele koppels van jongeren op scholen met de leerlingen discussiëren over de vraag hoe we een échte samenleving dichterbij kunnen brengen. Vraag het pamflet aan bij Kerk en Vrede en breng de verschillende suggesties die hier in genoemd worden in uw gemeente of parochie ter sprake.

- Kunt u n.a.v. de door Gerben Kozijn genoemde voorbeelden eigen voorbeelden noemen hoe er bruggen werden gebouwd tussen mensen met verschillende religieuze achtergronden? Of anders: hoe geloof werd 'gedeeld'?
- Ga met elkaar in gesprek over een concreet voorbeeld van een 'kloof' in uw woonomgeving, en inventariseer welke 'bouwelementen' er zijn voor een mogelijke 'touwladder of hangbrug'.